

відображає лише той чи інший аспект культури, що дисертант враховує під час психологічної діагностики, експерименту, коригування.

Література:

1. Карамушка Л.М. Роль організаційної культури в діяльності сучасних організацій: аналіз основних підходів / Л.М. Курамушка, В.І. Лагодзінська, В.М. Івкін, О.С. Ковальчук // Актуальні проблеми психології : Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / [ред. кол. : С.Д. Максименко (гол. ред) та ін.] К. Алчевськ : ЛАДО, 2013. 118.
2. Курсов Г.А. Корпоративная культура и эффективность ее становления в Украине // Корпоративная культура и подготовка специалистов гуманитарного профиля: материалы науч-метод.конференции 12-15 октября 2000. Донецк: ДНУ: Юго-Восток, 2001. 296 с.
3. Цит. за Смельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2003. 315 с.
4. Інтернет-ресурс: http://pidruchniki.com/10310208/menedzhment/situatsiyi_pidhodi_efektivnogo_kerivnistva (Дата покликання: 20.06.2022)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-33>

THE MAIN ASPECTS OF SOCIAL EDUCATION OF CHILDREN IN MODERN UKRAINIAN REALITIES

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Didukh I. Ya. Дідух І. Я.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of
Social Pedagogy and Social Work
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

В сучасному суспільстві внаслідок природних катастроф, терористичних загроз та військової агресії, набуває широкого поширення поняття «вимушеного переселення». Зокрема з проблемою вимушеного переселення стикнулась Україна в 2014-2022 роках

внаслідок російської військової агресії. Кількість переміщених осіб, постійно зростає, що вимагає оптимізувати рішення в галузі соціальної політики, а також соціально-педагогічної та соціальної роботи.

Дослідники розрізняють наступні види міграції: внутрішню, зовнішню; добровільну, примусову і вимушену.

Внутрішня міграція – характеризується переміщенням населення в межах країни.

Зовнішня міграція – передбачає переміщення населення за територію своєї країни зі зміною місця постійного проживання назавжди або на тривалий час.

Основними аспектами зовнішньої міграції є імміграція – це в'їзд в країну на постійний або довготривалий проміжок часу з метою проживання громадян іншої країни; еміграція – переселення громадян в іншу країну на постійне або довготривале тимчасове проживання; рееміграція – це виїзд іммігрантів з країни імміграції або повернення емігрантів на Батьківщину [1, с. 132].

Добровільна міграція – відбувається людиною по власному бажанню з метою пошуку кращого місця роботи, проживання.

Примусова міграція – ситуація коли мігрант позбавлений права вибору, а переміщення відбувається за наказом влади чи примусово під тиском інших осіб

Вимушена міграція включає в себе зміну місця проживання на певний час або назавжди незважаючи на бажання людей, до якої спонукають війни, голод, переслідування. В такій ситуації в мігранта все ж є мінімальний вибір, наприклад вибір часу чи напрямку міграції.

Варто зазначити, що серед вимушених мігрантів виділяють дві категорії:

- особи, які були вимушені залишити територію країни або місце свого проживання, перетнувши кордон та опинившись у ситуації, схожій до ситуації біженців, але перебуваючи під захистом свого уряду;
- особи, які залишились на території своєї країни проте були вимушені покинути місця постійного проживання або припинили звичайну економічну діяльність, через виникнення загрози їхньому життю, свободі, внаслідок насильства, збройного конфлікту.

Соціальне виховання дітей із сімей вимушених переселенців – соціально-педагогічна діяльність, яка здійснює надання їм допомоги в адаптації до нових умов проживання та інтеграції в новій громаді, розвиток гуманістичної та патріотичної свідомості, сприяння позитивній соціалізації та самореалізації [1, с. 135].

Для даної категорії громадян першочерговою проблемою є соціальна адаптація. У наукових роботах виділяють таке визначення соціальної адаптації:

- один із механізмів соціалізації;
- процес пристосування людини до умов існуючого середовища, формування гнучкої системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища [3, с. 7].

На процеси адаптації дітей вимушених переселенців, здійснюють вплив соціальні установки, стратегії поведінки, відповідність самооцінки і рівня домагань їхнім реальним можливостям та умовам нового соціального середовища.

Важливою умовою адаптації є розуміння особистістю себе, як суб'єкта даного процесу, бажання стати частиною нового середовища, хоча й тимчасово. Внутрішнім джерелом адаптації є межа відповідності притаманної культурної діяльності дітей вимушених переселенців зміненому соціокультурному середовищу, в яке вони потрапили. Процес соціалізації в нове соціальне середовище, новою громадою повинні відбуватися без втрати власної індивідуальності, а лише як відповідність у суспільно-регламентованій поведінці та ціннісних орієнтаціях.

Тимчасово переміщені особи не так різко переживають через появу нових умов існування та соціокультурного середовища, оскільки набутті нові вміння навички поведінки є тимчасовими і можуть зникнути при поверненні в попереднє, звичне середовище. Науковці стверджують, що для тимчасово переміщених осіб на початку їх входження в нову культуру найбільшу цінність складають інформаційна підтримка, а потім лише інструментальна та емоційна.

Внаслідок військової агресії Росії проти України у внутрішньо переміщених дітей, спостерігається переживання культурного шоку. Оскільки вони переміщені особи в межах тієї ж країни, то їм значною мірою знайомі культура і мова приймаючих громад, однак велика різниця є в соціокультурному середовищі, що вимагає створення нових соціальних зв'язків.

В переміщених осіб не спостерігається повної культурно-психологічної спорідненості з новим соціокультурним середовищем, оскільки більша частина вимушених переселенців з Донбасу та півдня України не володіють українською мовою та не знайомі з багатьма українськими традиціями. Хоча є виключення як показують дослідження, що деякі переселенці взагалі не зазнають культурного шоку, не відчувають депресії і тривоги, успішно та швидко адаптуються до умов іншої культури. Така реакція зумовлена їхньою соціальною

активністю, стресостійкістю, умінням до реалізації об'єктивних стратегій виходу із кризових ситуацій, а також можливими наслідками психологічної травми в результаті пережитого і переміщення, яка розглядається як кризова ситуація, яка несе загрозу здоров'ю та життю, якої вони уникали внаслідок переселення [4].

П. Адлер і К. Девід стверджують, що культурний шок може позитивно впливати на індивідуальний розвиток, мотивуючи накопиченню нових цінностей і установок поведінки. В процесі зіткнення з іншою культурою людина отримує знання на практиці, набуваючи нових поглядів на природу людського різноманіття.

Враховуючи основні завдання соціально-педагогічної підтримки дітей вимушених переселенців у навчальних закладах, які створюють умови для позитивної адаптації до нових умов проживання і навчання, подолання стресу, покращення соціально-психологічного стану.

Ключовими елементами соціально-педагогічної підтримки виділяють наступні: когнітивний, емоційний, поведінковий.

Когнітивний елемент – характеризується поінформованістю дітей вимушених переселенців про інфраструктуру нового середовища проживання, знання прав і обов'язків, спрямованість на ціннісні установки.

Емоційний елемент – включає в себе емоції, потреби, розширення сфери спілкування, потреби в налагодженні комунікацій та спілкування.

Поведінковий елемент – тлумачиться мірою залучення дітей у соціально-культурне життя середовища, вміння контролювати власну поведінку в залежності від отриманих знань, вмінь та навичок, ціннісних орієнтирів.

Аналізуючи елементи соціально-педагогічної підтримки дослідники виділяють такі критерії та показники адаптованості та інтегрованості дітей переселенців в нових умовах проживання:

1. змістовно-ціннісний (усвідомлення сутності прав і обов'язків учня, усвідомлення цінності іншого);

2. мотиваційно-цільовий (направленість на позитивну взаємодію; психоемоційний стан учнів);

3. діяльнісно-практичний (прояв активної громадянської позиції; інтеграція в групу однолітків) [2, с. 84].

4. Отже, соціальне виховання відбувається у різних сферах мікросередовища в якій розвивається особистість. Це викликає правомірність і доцільність відокремлення в межах суспільного виховання окремих його частин як самостійних в силу їх специфіки. Для кожної цих частин характерна певна розстановка виховних інститутів,

специфічна соціальна ситуація, індивідуальна психологічна позиція особистості, розвивається як суб'єкта виховання.

Література:

1. Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ «Задруга», 2017. 168 с.
2. Соціологія : підручник Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. К : Юрінком Інтер, 2003. 360 с.
3. Бочарова В. Г. Соціальна педагогіка: діалог науки та практики. *Педагогіка*, № 9. 2003. С. 3-9.
4. Соціальне виховання. Принципи соціального виховання. Особистісний, віковий, гендерний, диференційний, індивідуальний підходи у соціальному вихованні. URL: // <http://psi-help.com>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-34>

SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES WITH INTERNALLY DISPLACED PERSONS – CHILDREN AND YOUTH IN THE TERRITORIAL COMMUNITY: FEATURES AND CHALLENGES

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ – ДІТЬМИ ТА МОЛОДІЮ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Komarinska Z. M.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Social Security and Personnel Management
Lviv Ivan Franko National University
Lviv, Ukraine*

Комаринська З. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціального
забезпечення та управління персоналом
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Діяльність соціального педагога у громаді – напрямок у соціально-педагогічній діяльності не новий. Однак, у зв'язку із проведенням адміністративно-територіальної реформи в Україні (з 2015 р.), зміст якої полягає у наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування, зростає і роль соціального педагога в об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), а його функції виходять за межі ustalених й загальноприйнятих для фаху.